

قرارداد ننگینی که روحیه استبدادی رضاخان بر ایران تحمیل کرد

۵ بهمن ۱۴۰۰ ساعت ۱۲:۰۸

کارشناسان در این باره بیان می کنند. این نمونه ای بود از رفتار عجولانه مستبدی که عادت کرده بود اراده خودش را در هر شرایطی تحمیل کند.

بی سواد و خودکامگی رضاخان در امور کشور باعث ایجاد مشکلاتی شده بود. یکی از این موارد را در لغو امتیاز «ویلیام داری» یک سرمایه گذار انگلیسی ایران می توان جستجو کرد. داری در زمان قاجار در سودای پیدا کردن نفت سرمایه گذاری را با بهای اندک انجام داد اما در انتها این سرمایه گذاری نه به سود وی و نه حکومت ایران بلکه به سود انگلیسی ها تمام شد. محمد علی کاتوزیان در این باره می نویسد:

کارشناسان در این باره بیان می کنند. این نمونه ای بود از رفتار عجولانه مستبدی که عادت کرده بود اراده خودش را در هر شرایطی تحمیل کند. این بار اما رضاخان پایش را از گلیمش بیرون گذاشته بود و نمی دانست حرفش را تماما و به شیوه هایی که به آن خو کرده بود به کرسی بنشانند. امتیاز داری طبق دستور لغو شد اما شاه نیز فهمید - یا مجبور شد بفهمد - که باید قرارداد جدیدی را بپذیرد. ایرانیان ابتکار عمل را از دست دادند و قرارداد ۱۳۱۲/۱۹۳۳ بسته شد. طبق معمول این قرارداد به عنوان یک پیروزی بزرگ جلوه داده شد، در حالی که شکستی مفتضحانه بود.

این یک آبروریزی بود؛ اما انداختن همه تقصیرات به گردن امپریالیسم انگلیس هم ساده لوحانه است و هم تکرار مکررات. در باب قدرت و اهداف انگلیس جای پرسش و تردید نیست. اما در این نیز تردیدی نیست که اگر مذاکرات با دقت و ظرافت و دیپلماسی لازم انجام پذیرفته بود، ایرانیان نتایج بسیار مساعدتری بدست می آوردند. مسئولیت اصلی عدم تحصیل چنین شرایط مساعدی بر عهده روشهای استبدادی، متکبرانه و جاهلانه رضاشاه در انجام امور بود. از این زاویه است که می توان فهمید مقصود سید حسن تقی زاده، وزیر مالیه رضاشاه و کسی که رسماً پای قرارداد را امضاء کرد (مدتی قبل از آنکه به خاطر ناخشنودی از استبداد رأی و خودبزرگ پنداری شاه داوطلبانه جلای وطن کند) چه بوده، موقعی که چهارده سال بعد گفت که در امضای قرارداد ۱۳۹۲/۱۹۳۳، او تنها «آلت فعل» بوده است.

محمد علی همایون کاتوزیان، اقتصادسیاسی ایران از مشروطه تا پایان حکومت پهلوی، ۱۳۶۶، ص ۱۶۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/48623/ایران-رضاخان-استبداد-پروچیه-ننگینه-قرارداد>